

Ik beken: ik ben acteur

Ik beken: ik ben acteur

Hugo Renaerts

Interview

”Nee, ik heb geen opleiding gehad.”

“We mogen u dus beschouwen als self-made acteur?”

“Zo zou u het kunnen noemen.”

“Of is het een aangeboren talent?”

“Ja, dat zal wel.”

“Wanneer bent u dan begonnen met acteren?”

“Precies kan ik me dat niet herinneren, maar ik was wel nog heel jong. Ik schat een jaar of vier.”

“Zo jong nog?”

“Ja.”

“En vonden uw ouders dat goed?”

“Die wisten dat niet.”

“Wisten die dat niet?”

“Nee, en ze zijn het nooit te weten gekomen”

*All the world's a stage;
And all the men and women merely players*

Inleiding

Acteurs. Wat kunnen we een bewondering hebben voor deze mensen die verschijnen op een podium of in een film. Er zijn er bij die wereldberoemd zijn geworden, die applaus krijgen na iedere uitvoering, die de kranten en de weekbladen halen, die met grote kleurenfoto's in de tijdschriften verschijnen en die geïnterviewd worden op televisie.

Maar zij vormen slechts een minuscule minderheid in de wereld van de acteurs. Want er zijn miljarden andere en vaak betere acteurs die nooit in de belangstelling komen, gewoon omdat niemand weet dat ze acteren. We denken dat ze echt zo zijn. Maar in werkelijkheid meten ze zich een personage aan, spelen ze een vaak onovertrefbare rol waar vele beroeps-acteurs hun pet zouden voor afnemen, moesten ze weten dat voor hun neus een acteur staat. En een pet op zouden hebben.

Dat kan de man of vrouw zijn die hen een interview afneemt, een opdracht van de redactie, die hem of haar met bewonderende ogen aanstaart en duidelijk laat blijken dat dit het hoogtepunt is van zijn of haar carrière, oog in oog te staan met haar of zijn idool. En de acteur of actrice voelt zich gevleid, zonder te weten dat hij of zij tegenover een acteur of actrice zit die een enorme hekel aan haar of hem heeft.

Een politicus die hoopt om verkozen te worden en in volle vuur van zijn betoog zijn toehoorders bespeelt alsof hij werkelijk met hun lot begaan is, maar op hetzelfde moment liever een goed boek zou lezen in plaats van hier te staan praten tegen een hoopje sukkels dat toch niets van politiek begrijpt, maar die op hem moeten gaan stemmen.

De huisvrouw die op de receptie ter ere van haar man enkele passages uit het hoofd heeft geleerd en het met de aanwezigen heeft over literatuur alsof ze een autoriteit is op het gebied, maar die in werkelijkheid alweer geconfronteerd wordt met het jammerlijke feit dat haar man schrijver is geworden in plaats van een gewone redacteur met een vast maandsalaris.

We acteren allemaal. Iedere dag van de week. Iedere week van het jaar. Heel ons leven lang.

De mevrouw die op de opening van een tentoonstelling de schilder feliciteert met zijn werk, terwijl ze in werkelijkheid denkt dat haar zeven jaar oud zoontje dat allemaal ook – en beter – zou kunnen.

De man die in de kroeg vol vuur vertelt hoe hij zovele jaren geleden een kind redde uit de klauwen van een aap – daar in de zoo – en de kranten haalde, terwijl hij in werkelijkheid als hij een grote hond ziet in een boom klimt en de stam achter zich optrekt.

Maar dat hebben we al geleerd toen we kind waren. Of hebben we het geleerd? Misschien zit het gewoon in ons? In onze genen. Kinderen kunnen acteren dat ze ziek zijn om niet naar school te gaan, kunnen de onschuld acteren als ze iets verkeerd hebben gedaan, kunnen in de klas acteren dat ze met volle aandacht naar de leraar luisteren terwijl ze aan het vervolg van hun leesboek denken...

Er zijn duizenden voorbeelden van miljarden mensen die dagelijks acteren en nooit applaus krijgen, omdat ze het niet op een podium doen.

De wereld is een schouwtoneel; elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel, wist Joost van den Vondel al.

Daarvoor had Shakespeare het ook al ondervonden.

All the world's a stage; And all the men and women merely players:

De hele wereld is een podium
en alle mannen en vrouwen slechts spelers.

Ze komen op, ze gaan weer weg.

Een en dezelfde mens speelt vele rollen
doorheen de zeven fasen van zijn leven.

1.

“Pa, ik wil acteur worden.”

Het is een eenvoudige zin, een zin die iedereen die geen spraakgebrek heeft, moeiteloos over de lippen kan krijgen, een zin die geen diepe wijsheden verbergt en die de toehoorder niets wereldschokkends onthult.

Een zin die wellicht al eeuwen lang miljoenen vaders van hun zoons hebben moeten horen. Als ze een dochter hadden, ging het natuurlijk over actrices, al heb ik ondertussen enkele acteurs gekend die later actrices zijn geworden en omgekeerd, want de medische wetenschap heeft ondertussen ook het geslacht een aangepaste wending weten te geven. God wikt maar de chirurg beschikt.

Bovenstaande zin kan op vele manieren en in vele toonaarden worden gezegd. Ik zei hem een beetje bedeesd, want een jongen van veertien jaar weet maar nooit welke reacties zijn jeugdige jongensdromen bij de vorige generatie zullen opwekken. Zou hij me stralend omarmen of zou hij het boek waarin hij verdiept was – als ik me goed herinner was het een boek van Ernest Claes, hoewel dat natuurlijk niets ter zake doet – naar mijn kop gooien? Het is die onzekerheid die vele jongens en meisjes van die leeftijd doen aarzelen, die onzekerheid die Hamlet ook gevoeld moet hebben in zijn keuze tussen zijn of niet zijn. Want wat mag men verwachten? Het is een zin die in deze moderne tijden met al zijn mogelijkheden miljoenen generatieconflicten heeft doen ontstaan. Een conflict dat bijvoorbeeld onbestaande is bij de Batswoetoe, een onooglijke stam ergens diep in de ongerepte oerwouden van midden Afrika. De zoon werd jager, net als zijn vader, grootvader, overgrootvader en nog vele bet-overgrootvaders vóór hem. Er is geen keuze en dus ook geen conflict. Als zo'n Batswoetoe jongen tegen zijn vader gezegd zou hebben dat hij jachtopziener met een vast inkomen zou worden, zou hij bedenkelijk worden aangekeken.

Vroeger waren er ook niet zoveel keuzes. Die waren heel beperkt. Neem nu de Romeinen. De zoon van een slaaf werd slaaf en de zoon van een patriciër werd slavenhouder en dat was het zo ongeveer. Ik kan me niet indenken dat een patriciërszoon naar zijn voorgeslacht zou gelopen zijn met de mededeling

- Pa, ik wil gladiator worden.

Dat voorgeslacht zou zich verslikt hebben in de gemarineerde ossetong of wat die patriciërs ook mochten eten en zijn zoon met uitpuilende ogen hebben aangestaard. Het moet voor een vader geen pretje zijn om zich zijn zoon voor te stellen in een arena, met ontbloot bovenlijf en in het bezit van een visnet of een drietand, terwijl tegenover hem een boom van een vent stond, die kennelijk de bedoeling had er korte metten mee te maken tot groot jolijt van de toeschouwers.

Je mag van zo'n vader niet verwachten dat hij trots zijn arm om de schouder van zijn ontwikkeld sperma legde en straalde.

Mijn vader straalde ook niet.

Nu ik er over denk heb ik hem zelden zien stralen, maar ik heb hem natuurlijk niet in alle glorieuze momenten meegemaakt. Hij gooide ook het boek niet naar mijn kop, wat ik op dat moment meer beschouwde als een respect voor Ernest Claes.

Hij keek even naar me met een uitdrukking die nog alles kon betekenen, maar dan plooiden zijn lippen zich naar een glimlach en met wat hij misschien als tederheid bedoeld had, maar meer weg had van berusting, probeerde hij me op mijn gemak te stellen.

“Dat zou geen slechte keuze zijn jongen. Je hebt talent.”

Je hebt talent! Dat waren niet mijn woorden. Dat zei hij!

Ik had het natuurlijk zelf al wel gehoopt dat ik talent had en alleen op mijn kamer had ik vaak geacteerd, weliswaar voor de spiegel, die alleen maar mijn eigen goedkeuring van het gebrachte terugstraalde, maar ik vond van mezelf dat het niet zo'n slechte voorstellingen waren. Ik was niet alleen Hamlet, maar ook andere figuren.

Op dat moment waren de jeugdige lezers bezielde door helden als Tijn Uilenspiegel, Dik Trom, de Witte van Zichem, Zorro, Buffalo Bill, Winnetou...

Kent u niet? Vaag over gehoord? Oh ja, ik was u vergeten te vertellen dat ik die bovenstaande zin tot mijn vader richtte in het jaar Onzes Heren 1956 en dat Spiderman, Batman, Superman en andere mannen nog vochten om een bevoorrechte plaats in de jeugdliteratuur.

Dat mijn vader himself vond dat ik talent had, deed me enerzijds genoeg, maar anderzijds verbaasde het me om diverse redenen. In de eerste plaats was onze verhouding wat je koel zou kunnen noemen – een eskimo zou zich tussen ons in een verwarmde iglo gevoeld hebben – en in de tweede plaats kon ik me niet herinneren dat hij ooit aanwezig was geweest bij een van de audities – dat noemen ze vandaag de dag in het Nederlands ‘casting’ – waaraan ik talloze malen voor de spiegel had mogen deelnemen.

Maar misschien had hij iets opgevangen van de neef van zijn tweede vrouw, die leraar was op de lagere school, waar van me verwacht werd dat ik de nodige kennis zou opdoen om later de maatschappij in te stappen, een ijdele hoop die de leerkrachten vaak tot wanhoop bracht.

Maar in één vak was ik uitblijver, helaas een vak dat de minister van Onderwijs vergeten had in te laten in de lesrooster: toneel. Een ernstige tekortkoming vanwege die minister, maar op latere leeftijd heb ik begrepen dat ministers, in tegenstelling tot de meeste vakmensen, geen diploma moeten hebben en geen opleiding tot die functie hebben gekregen.

Ieder jaar, tijdens de prijsuitreiking, speelden we een stuk voor de trotse ouders die te horen kregen dat hun zonen – want in die tijd waren alleen de kleuterscholen gemengd – vanaf september weer een klas hoger mochten gaan, maar dan moesten ze in ruil daarvoor wel gedurende een half uur meewarig de bewijzen ondergaan van het hiaat van de genoemde minister.

Opleiding toneelspelen blijkt ook nu nog, behalve in speciale scholen, nog steeds niet tot de basiskennis voor het latere leven te worden gerekend.

Want kon de grote meerderheid wel optellen en aftrekken en de besten zelfs vermenigvuldigen, wisten ze de langste rivieren van België op te sommen en te vertellen wanneer Keizer Karel geboren was, op het gebied van acteren was het een sof.

Tenminste... acteren op een podium. Sommige klasgenoten waren meesterlijke acteurs in het dagelijkse leven. Geen leraar wist dat en gaf daar dan ook geen punten voor.

Maar ze hadden mij! Ieder jaar, vanaf het eerste studiejaar, werd ik gekozen om de pijn van de ouders een beetje te verzachten door me de hoofdrol te geven. Oh, u moet niet meteen denken aan Arthur Miller of Tennessee Williams, want die waren voor ons onbereikbaar. Een van de leraars schreef zelf een stukje waarvan hij dacht dat het tot onze mogelijkheden behoorde en ondanks alle jarenlang opgelopen ontgoochelingen hield hij dat vol.

Ik herinner me bijvoorbeeld mijn eerste stuk: de nieuwe kleren van de keizer. Ik was de keizer en toen ik hoorde dat ik in mijn onderbroek over het podium zou moeten defileren werd die eerste euforie wel getemperd, maar ik wist toen al dat een acteur alles moet opofferen voor het publiek en dat deed ik. Ik offerde op. Ik defileerde!

Goed, met het nodige schaamtegevoel en tot grote ontzetting van mijn stiefmoeder, maar ik deed het met allure en bravoure. Voor het eerst in mijn leven kreeg ik applaus en toen wist ik dat mijn toekomst dáár lag: op het podium!

Nu weet u even goed als ik dat iedere jongen toekomstdromen heeft. Waarschijnlijk ieder meisje ook wel, maar het contact met het andere geslacht was toen heel beperkt en als er al eens gepraat werd met iemand met vlechten en een rokje, ging dat doorgaans niet over de wereld waar we later als volwassene gingen instappen. En over seks helemaal niet.

Maar jongens onder elkaar... Wat we allemaal niet zouden worden. De meesten hielden het op sportgebied en wilden een voetballer worden als Rik Coppens of een coureur als Rik van Steenberghe, hoewel geen enkele van mijn klasgenoten Rik heette.

Die namen zeggen u misschien niets en bij de oudere generatie zullen ze waarschijnlijk ergens wel een belletje laten rinkelen, maar in die tijd waren ze in België beroemder dan Picasso, om maar een voorbeeld te noemen. Anderen zagen het meer in een leidende functie, kapitein op een schip of op een vliegtuig en als ik dan zei dat ik later acteur wilde worden, werd het even stil en werd ik bekeken met een mengeling van meewarigheid en ongeloof, maar ik was waarschijnlijk de enige die zijn doel heeft bereikt. Nooit heb ik hun namen gelezen in de voetbalverslagen of in de uitslag van de Ronde van Frankrijk en als er al eens een schip zonk of een vliegtuig te pletter stortte, kon ik met genoeg vaststellen dat hun namen ook niet op de lijst van dodelijke slachtoffers voorkwamen. Maar mijn naam heeft nog vaak op affiches en in programmabladen gestaan.

Dat begon dus op de lagere school. Ik herinner me nog een stuk dat over ridders ging. Ik weet niet meer hoe het heette en dat mag niet verbazen, want het werd maar één keer opgevoerd. De auteur was de leraar die ook het stuk regisseerde en de casting op zich nam.

De tegenspeler die ik toen moest verslaan was nu net een knaap die ik niet mijn beste vriend zou willen noemen en meermaals moest de leraar-regisseur me tot de orde roepen omdat ik hem te realistisch met een meetlat op de kop timmerde, wat onze relatie beslist niet verbeterde. Hij was wel veel sterker dan ik, maar ik kon sneller rennen.

We hadden ook een stuk waarin ik als moedige prins uit een ver land – Belgen zijn blijkbaar niet zo gesteld op prinses van eigen bodem – een mooie prinses moest gaan bevrijden. Na een aantal gevaarlijke situaties moest ik het tenslotte opnemen tegen een draak.

Omdat de scholen nog niet gemengd waren had men een schuchter jongetje zo ver gekregen had dat hij een mooie jurk met gouden bestiksel aantrok, een pruik opzette en zich met van bewondering uitpuilende ogen aan het slot in mijn armen wierp onder de kreet ‘Mijn held!’. Laat haar, pardon hem, nu bij dat werpen struikelen, zodat zij, pardon hij, met kracht tegen me aanvloog en we beiden genadeloos op de planken van de roem terecht kwamen.

Nooit hebben we bij het publiek zoveel succes gehad en nadat de ouders eindelijk bekomen waren van hun lachbui, kregen we een oorverdovende ovatie, die ik later in mijn toneel-carrière nooit meer heb mogen beleven.

Maar ik dwaal af. Dat is een van mijn tekortkomingen als schrijver. Ik laat me te vaak afleiden door gebeurtenissen die weinig met het verhaal te maken hebben. Als ik weer in die fout verval, tik me dan op de vingers of sla het gewoon over.

We waren vele pagina’s geleden beland op het moment dat ik tegen mijn vader zei dat ik acteur wou worden en dat hij, na het in acht nemen van een stilte, verklaard had dat ik talent had. Daarna nam hij Ernest Claes weer ter hand en beschouwde het onderwerp als voldoende behandeld, dat hij zijn vaderlijke plicht niet had verwaarloosd door achteloos mijn toekomst naast zich neer te leggen en dat de hele zaak nu wel als uitgepraat kon beschouwd worden.

De laatste woorden waren er nog niet over gezegd, want zo tegen half zes kwam mijn stiefmoeder naar huis. Ze werkte bij ATEA, dat was een fabriek waar ze die dingen vervaardigden die ze in het Vlaams tiretten noemden, omdat we toen nog niet wisten dat het ritssluitingen waren. Ik droeg zelf een broek waarvan de gulp diende vastgeknoopt met een snelheid van zes knopen per minuut.

Zo na het eten kwamen mijn toekomstdromen weer even de kop opsteken. Mijn vader veegde met zijn mouw een restje tomatensaus van de kin en herinnerde zich mijn toekomst.